

Grivar o ljubezni: „Naposled se pa ni obesil, temveč se je oženil. Komaj sam je še vedel, kako se je to zgodilo. Tudi takrat je bilo vse, kakor v nespametnih, otroških sanjah. Ampak vedel je v svojem srcu in tudi sedaj se je natanko spominjal, da je tisto noč, ko se ni obesil, zagradil pota na vse štiri strani in da se je sam zaklenil za zmerom.“ (Str. 7.)

Grivar o življenju: „Kje boj? Kje ponos? Upanje? Prihodnost? — Saj ni bilo življenje — klavrno, brezkončno umiranje je bilo; umiranje brez upora, brez tihega upanja, celo brez velike kričeče bolečine. Topost po dolgem pijančevanju . . .“ (Str. 8.)

Grivar in ljudje: „Temno je pogledal Grivar na obadva (ženo in otroka); v srcu se mu je vzdignilo, kakor sram in samoobtožba, zato je bil še temnejši njegov pogled; uporno sovraštvo je bilo v njem — sovraštvo do preteklosti in do prihodnosti, do vsega in do vseh.“ (Str. 10.) — „Prav je tako — kaj bi norce bril! Saj se nisva selila, da bi šla v svate, temveč, da bi se skrila, zaklenila, komaj še skozi okno pokazala osle tistemu svetu, ki pleše.“ (Str. 12.)

Grivarjev tovariš o idealih življenja: „O, tisti časi so bili na vse zadnje vendarle imenitni! Neumnost je bila seveda, sama neumnost od začetka do konca . . . idealna poza takorekoč — sami spomeniki smo bili: levo nogo naprej, pest ob bok . . . Minilo je, nič te ne zmerjamo in tudi sebe ne.“ (Str. 17.)

„To se pravi, če reč premislimo . . . takrat res ni bilo poze. Pošteno smo mislili, saj je tudi Pavliha pošteno mislil v svoji neumnosti, pa je vendarle nosil duri na grbi, ko mu ni bilo treba. Kakor že pač in od katere strani pogledaš stvar: če si trezen, se smeješ, če si pijan, se jokaš. Danes je lep spomin, svetel, kakor sama glorijsa . . . jutri pa boš zardel in pljunil. Poglavitno je le to, da preteklost ostane preteklost in da smo se z lune preselili na zemljo.“ (Str. 18.)

O domovini: „Nocoj, ko sem se na polju pogovarjal z domovino, sem spoznal, da vse, kar smo sanjali in trpeli, ni bilo drugega, nego: mladost. Pa kaj, če je bila smešna, pa kaj, če brezkoristna? Popita je bila do dna — če sladka ali grenka!“ (Str. 20.) Tako se norčuje Cankar po vrsti iz vsega in smeši vse, podira vse razločke med dobrim in hudim, med resnico in lažjo, med čednostjo in grehom. Bilo bi preveč navajati še več razblinjenih izrekov Cankarjevih.

Slednjic še: kaj je ono „novo življenje“, katero je sklenil Grivar pričeti in h kateremu hoče navajati tudi svojega otroka? —

Meni se zdi, da pove to dosti jasno na str. 14.: „Tudi takrat so me zaničevali samo in edino zato, ker sem bil umetnik. Tisto, da sem prosjačil, je bila le smradljiva zabela na vsem drugem . . . Zenska, sedaj ti pa razložim poglavitno stvar! Ali nisem zardeval takrat, ali ni moje srce vpilo, se vilo vso noč ječe in trepetaje, ko je lažnivi razum iskal medicine po prepovedanih potih? No, glej, ženska: danes nisem

zardeval in moje srce prav nič ne vpije! . . . Tam, na stopnicah mi je prišlo na misel, zasmejalo se mi je v obraz, . . . da sem namreč pozabil zardevati pred temi . . .“

Vstal je, kakor da se je vzdramil.

„Pred temi krščanskimi ljudmi! . . . Ženka, ljubica moja, ali veš, kaj se to pravi? To je — nov človek, novo življenje.“ (Str. 14.)

Menim, da so te besede samensebi jasne dovolj in ne pripusté v kontekstu nobene druge razlage. Podpreti bi se dale s številnimi stavki iz razgovorov onih dveh večerov, ki sledita pred smrtjo žene. Za Cankarja je torej „novo življenje“ ali življenje popolnega človeka, ki je zmožen celo smrti narediti vesel izraz, življenje človeka, ki nikdar ne zardeva, ker nima nad ničem več zardevati, ker je zavrgel vse naše npravstvene pojme — popolen npravstven in umstven nihilist.

Dr. L. L.

KATEDRALA V KATANII, PORUŠENA OD POTRESA

Velik moment. Politično razmišljanje ob veselem preobratu v deželi kranjski. Razmišljal J. K. Na prelomu za našo deželo važnih dogodkov je aktiven borec obstal, da pogleda nazaj na pot, katero smo prešli, in na pot, ki se razgrinja pred nami. Razbita je slovensko-nemška zveza, pričela se je doba odločnega narodnega in socialnega delovanja. To so momenti, katere registruje gori navedena knjižica.

Dr. L. L.

OSBEO

Poljska.

Kazimir Przerwa-Tetmajer: „**Na skalnem Podhalu**“. Lansko leto je izšel četrti in zadnji zvezek zbirke novel Kazimira Przerwe-Tetmajerja, ki imajo naslov: „Na skalnem Podhalu“. Delo je posvetil pisatelj svoji materi.

„Hala“ pomeni v narečji prebivalcev Visoke Tatre isto, kar naša „planina“, ali nemško „Alm“. „Na

skalnem Podhalu“ je zbirka novel iz življenja poljskih „Goralov“ v Tatrah. Poljaki so nekdaj med vsemi Slovani najbolj gledali na zapad in sprejemali njegovo kulturo. V zadnjem času so pa izprevideli, da ni dovolj, ako imajo višji krogi visoko zahodno evropsko kulturo, ampak je treba imeti trdno podlago med ljudstvom, in so se vrgli z vso silo na študiranje ljudstva. Zbirajo se ljudski motivi in ornament, ljudske pravljice in pesmi, študira se poljska narodna umetnost, življenje, jezik. Z eno besedo: Poljska kultura se vrača spet k ljudstvu. Pojav tega stremljenja je tudi delo: „Na skalnem Podhalu“.

Tetmajer je morda največji moderni poljski pesnik in pisatelj. V prvem delu svojega slovstvenega delovanja je bila glavna struna njegove duše otožnost:

„Melanholijska, otožnost, dolgčas, hrepenenje vsebina so duše moje . . .“

Neprenehoma ga je mučilo „najstrašnejše izmed vseh vprašanj“: „Zakaj? Za koga živimo? Bolesti, trpljenje in žalost to naše za koga?“ V tem stanju je priklopela iz njegovih prsi obupna „himna na Nirvano“. V tej dobi je iskal v življenju, v ljubezni in tudi v prirodi edino le pozabljenja svoje boli.

Pozneje je pa nastal v njegovi duši prelom in vrgel je na papir kot geslo daljšega življenja besede:

„Kaj sem, čeprav čustva vsa v duši človekovi ganem, a iskre božanstva mu v dušo ne kanem?“

Namesto dvoma, otožnosti, apatije do vsega, nastopa odslej v njegovih proizvodih čustvo sile, samozavesti, hrepenenja po boju in delovanju za ljudstvo. Na to izpremembo so brez dvoma v prvi vrsti vplivale Tatre in njihovi prebivalci. Ko je pričel študirati ljudstvo, se mu je odprl zmisel življenja. V tem nastroju in iz tega miljeja je napisal svoje najlepše delo: „Na skalnem Podhalu“. Namen svojega dela pove on sam v uvodu:

„Steber, na katerem se vse zida in na katerega se vse opira, je treba poznati do podlage in do kapitlja.“ In neke drugje: „Hotel sem pokazati, koliko se je mogoče približati kmečki domišljiji. Samo oni je v resnici sposoben pisati kmečke reči, kdor more tudi sam z lastnimi možgani misliti kot kmet, z lastnim srcem čutiti kot kmet. Ni dovolj kmeta opazovati, — treba je znati postati kmet.“

Izbrane novele iz te zbirke izidejo v „Leposlovni knjižnici“.

Dr. L. L.

Glasba.

V. zvezek mešanih in moških zborov. Uglasbil Jakob Aljaž. Cena 60 h. V Ljubljani, 1908. Založila Katoliška Bukvarna.

Z mladeniškim ognjem je začel prepevati naš gorrenjski škrjanček Aljaž, odkar ga je prijazna modrica Evterpa privabila iz nebotičnih višav in ga iztrgala čarobnemu kraljestvu gorskih vil. Kar smo že tuintam rekli, to držimo še danes: Skladbe Aljaževe so jasne, prozorne kot obrisi očaka Triglava, brez sentimentalnosti, krepkih, varnih, sigurnih korakov gredo svojo pot; nič izumetničenega niti v napevih, niti v harmoniji, nič prisiljenega: vse pošteno, pristno domače

blago. Zato jih pa naši zbori tudi kaj radi pojo. Seveda se pri obilem številu ne smemo čuditi, če se kaka skladba tudi dobi, ki je bolj vsakdanjega značaja, kjer se ponavljajo že večkrat obdelani motivi; toda v celoti je Aljaž zanimiva prikazen na našem glasbenem polju. Vsekako so njegove skladbe velike važnosti za naš glasbeni napredek. Nekatere tiskovne pomote si bo vsak pevovodja lahko sam popravil. — Katoliška Bukvarna je pričujočemu zvezku priložila „Stražnike“, krepak moški Aljažev zbor, ki ga slovenskim pevskim zborom in društvom tudi v večjem številu brezplačno oddaja.

Fr. Kimovec.

To in ono.

Ksav. Meškova „**Meditacija jesenskega večera**“, ki jo prinašamo v tej številki, je bila objavljena v češkem prevodu l. 1908. v 3. št. češke revije „Meditace“. Slovenski izvirnik, ki ga je gospod pisatelj poslal na razpolago našemu listu, smo priobčili tem rajši, ker revija „Meditace“ med Slovenci ni razširjena.

0909

Slovensko gledišče.

Slovensko gledišče stoji letos na drugem stališču kakor je stalo lani. Gospod Juvančič je smatral gledišče za kulturen zavod, ki ima za namen gojitev umetnosti, gospod Govékar se je pa postavil na čisto praktično stališče: gledišče je podjetje in vsak podjetnik mora skrbeti, da njegovo podjetje kolikor mogoče največ nese. Za njega je merodajen

predvsem finančni uspeh. Toda glavni vzrok, da je gledišče letos primeroma dobro obiskano in je v največ slučajih razprodano, so jesenske protinemiške demonstracije in bojkot nemškega gledišča.

Gotovo se je treba ozirati pri gledišču, ki materijelno nima za stalno zasiguranega obstanka, tudi na materijelno in finančno stanje, vendar bi ne smeli ti oziri biti izključno merodajni in najvišja direktiva za prireditve. Njegov namen bi moral biti: gojitev umetnosti v mejah, pripuščenih od financ.

Razumemo tudi, da tam, kjer se kultura dela skokoma, kakor pri nas, ni mogoče imeti enostavnega načrta in ne more vse biti razvito po kakšnem enotnem načelu, toda nekoliko več sistema bi pa že lahko bilo pri našem gledišču in vsaj v glavnih obrisih neki enoten načrt. Včasih naredi popolnoma vtisk, da je za uprizoritev kakšnega komada bila odločilna edinole igra usode.